

Reaktivita

Založíme-li své interpretace tzv. kauzálních souvislostí nikoli na teorii kauzality, nýbrž na teorii reaktivity, budeme schopni se vyhnout nesnázím, které jsou s kauzalitou spojeny, a zejména budeme moci sjednotit ve svém výkladu tak rozličné okruhy skutečností, jako jsou neživá (neorganická) jsoucna, organismy a kulturní bytosti. Stačí si jen uvědomit, že čím vyšší úroveň reaktivity dosahuje, tím četnější a pravděpodobnější jsou tzv. odchylky a tím rozsáhlejší je tedy prostor „nedeterminovanosti“. Sama nedeterminovanost ovšem ještě není svobodou, ale svobodu umožňuje. Svoboda totiž spočívá nejen na onom prostoru nedeterminovanosti, ale také a zejména na schopnosti příslušného reagujícího subjektu reagovat nejen na vnější okolí, ale také na jeho vnímavost vůči tzv. možnostem, tj. nepředmětným situačním výzvám. Realizovaná „reakce“ totiž pracuje nejen s vnímavostí vůči okolnímu světu „věcí“, nýbrž také vůči „okolí“ časovému, které zahrnuje nejen to, co už se stalo a přešlo do minulosti, ale také to, co se ještě nestalo, ale k uskutečnění se připravuje a případně co už nastává. Obou případech se ukazuje jako mimořádně významná úloha subjektu, bez něhož se nic z minulé přítomnosti nestane přítomnou minulostí, zejména však, bez něhož se nic z toho, co se „může“ a „má“ stát ve formě jeho reakcí, nemůže odehrát. Právě proto musíme pečlivě rozlišovat bylost od minulosti a budoucnost od budoucnosti. Minulost, stejně jako budoucnost, jsou ve své všeobecnosti pouhé naše abstrakce, zatímco bylost i budoucnost jsou vždy těsně spjaty s příslušným subjektem jakožto jeho vlastní bylost a jeho vlastní budoucnost. A naším základním předpokladem je tedy schopnost každého subjektu reagovat nejen na to z jeho okolí, co tu je nějak dáno, ale i na to, co dáno není, ale co nastává nebo má či může nastat. Reakce sama proto nemusí být nutně a vždy reakcí na akce jiných subjektů, ale může být i „reakcí“ na vlastní budoucnost resp. na to, co s tou vlastní budoucností přichází – a dokonce i na to, co přichází teprve do této vlastní budoucnosti.

(Písek, 031028-1.)